

Nr 38.

Ankom till riksdagens kansli den 17 april 1939 kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning av väckt motion angående ändring i visst avseende av gällande bestämmelser om sparbanks utlåningsrörelse.

I en inom andra kammaren väckt, till bankoutskottets förberedande handläggning hänvisad motion nr 3 har herr *Paulsen* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att utredning verkställes angående lagstiftning om rätt för sparbanker att utlämna krediter utan annan säkerhet än den, som kan ligga i den kreditsökandes personliga kvalifikationer, samt att de förslag, vartill utredningen må föranleda, föreläggas riksdagen.

Syftet med *motionen* framgår av följande utdrag ur densamma:

Sparbankerna hava numera nått en sådan konsolidering och styrka, att de böra kunna, utan att insättarnas intressen på något sätt äventyras, användas som hjälpmedel i större utsträckning än tidigare för åstadkommandet av förbättrade sociala förhållanden. Jag är även övertygad, att sparbankerna själva med glädje se en sådan utveckling.

Förvisso skulle deras säkerhet icke på något sätt äventyras, därest man i sparbankslagen inrymde möjlighet för dem att inom vissa gränser utlämna mindre krediter till mindre bemedlade, för hederlighet, energi och sparsamhet kända personer utan annan säkerhet än vad kredittagarens egen utfästelse innebure. Jag benämner i det följande denna kreditform »*personkredit*».

För att icke säkerhetskraven på sparbankernas penningplaceringar skola rubbas så, att det äventyrsmoment, som kan ligga i dylika, av mig avsedda personkrediter, må kunna anses mindre tilltalande, kunde man begränsa rätten att utlämna dylika krediter till viss procent av den kreditgivande sparbankens insättarbehållning eller kanske ännu hellre sparbankens egna fonder; i sistnämnda fallet förslagsvis tio procent av de egna fondernas samlade belopp.

De svenska sparbankernas egna fonder lära med tillägg av de ökning, som komma att ske i samband med årssammanträdena innevarande år, komma att uppgå till cirka 375 miljoner kronor.

Beloppet av de enskilda personkrediterna torde icke behöva sättas högre än till 5 000 kronor. I allmänhet lärer väl den person, som önskar en sådan kredit, icke hava behov av så stort belopp, varför det förefaller mig troligt, att man kan räkna med ett medeltal om högst 2 000 kronor för varje sådan kredit.

Med det tillåtna procenttal av fonderna, som jag förslagsvis angivit, skulle

alltså införandet av personkrediten betyda, att cirka 18 750 personer kunna verksamt hjälpas.

Man kan med avseende fäst å sparbanksstyrelsernas egen önskan att undvika förluster utgå ifrån, att personkrediter icke komma att beviljas andra än sådana personer, som allmänt gjort sig kända såsom synnerligen pålitliga och duktiga. Vill man emellertid i säkerhetens intresse ytterligare kringgärda denna kreditform med säkerhetsföreskrifter, så skulle man kunna föreskriva skyldighet för vederbörande sparbanksstyrelse att inhämta särskilda yttranden angående den kreditsökande från en eller flera för vederhäftighet kända personer i besittning av ingående kännedom om den kreditsökande och hans kvalifikationer. Jag förutsätter, att dylika krediter icke må utlämnas till andra personer än de, som äro bosatta inom vederbörande sparbanks verksamhetsområde.

Över motionen har utskottet i vederbörlig ordning inhämtat utlåtande av sparbanksinspektionen, varjämte styrelsen för svenska sparbanksföreningen beretts tillfälle att avgiva yttrande över densamma.

Sparbanksinspektionen har anfört bland annat följande:

Jämlikt bestämmelser i sparbankslagen (26 § tredje stycket) må lån, då fråga ej är om lån till kommun eller dylik samfällighet eller till annan sparbank, utlämnas allenast mot fullgod säkerhet av pant eller borgen. I lagrummet angivas vidare vissa objekt, som icke alls eller endast i begränsad utsträckning må godtagas såsom säkerhet för sparbankslån. Sålunda må mot inteckning i fartyg eller förlagsinteckning eller inteckning i jordbruksinventarier lån ej utlämnas, sparbank dock obetaget att mottaga sådan säkerhet tillika med annan i och för sig fullgod säkerhet, som nyss nämnts. Lån mot pant av aktier eller förlagsbevis må icke utlämnas till högre sammanlagt belopp än som motsvarar hälften av sparbankens fonder.

Enligt 46 § lagen om bankrörelse må bankaktiebolag icke bevilja kredit, utan att säkerhet, som av bolaget prövas betryggande, ställes antingen i fast eller lös egendom eller ock i fordringsrätt jämväl mot annan än den, åt vilken krediten beviljas. Utan hinder av vad sålunda stadgats må dock enligt särskilda undantagsbestämmelser kredit lämnas utan att säkerhet ställes, bland annat kortvarig kredit till affärsidkare i och för hans rörelse, därest med hänsyn till omständigheterna trygghet för förbindelsens fullgörande ändock kan anses föreligga.

Nu återgivna stadganden i lagen om bankrörelse tillkommo vid 1933 års riksdag. Dessförinnan hade regler för banks kreditgivning lämnats i vederbörande banks av Kungl. Maj:t fastställda bolagsordning. Nyssnämnda undantagsstadgande i banklagen överensstämmer i allt väsentligt med det förslag, som i detta hänseende framlagts av 1924 års bankkommitté i ett den 17 juni 1927 avgivet betänkande med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen om bankrörelse. Efter vissa allmänna uttalanden angående reglerande i lagstiftningsväg av bankernas kreditgivning anförde kommittén beträffande säkerheternas beskaffenhet bland annat följande:

»En av huvudgrundsatserna för bankverksamheten i Sverige har alltid varit, att kredit icke beviljas, utan att banken får säkerhet för krediten, vilken säkerhet kan vara antingen realsäkerhet eller namnsäkerhet. Denna grundsats har för närvarande på det sätt kommit till uttryck, att i de för bankerna fastställda bolagsordningarna stadgas, att bankens medel icke må, annat än i vissa undantagsfall, utlämnas på endast ett namn. Denna prin-

cip att säkerhet för kredit skall finnas bör enligt kommitténs mening lagfästas. Mot anförda, i bolagsordningarna nu förekommande bestämmelse kan emellertid anmärkas, att densamma såtillvida kräver för litet, att ingen som helst fordran uppställs på beskaffenheten av den säkerhet, som skall finnas. Att meddela några i detalj gående stadganden om säkerhetens beskaffenhet och om dess förhållande, i värde räknat, till kreditbeloppet bör dock av förut angivna allmänna skäl icke komma i fråga.»

Såsom särskild motivering för den föreslagna undantagsbestämmelsen anförde de sakkunniga:

»Det har förut nämnts, att den i nuvarande bolagsordningar förekommande bestämmelsen, att bankens medel icke må utlämnas på endast ett namn, icke innebär någon fordran i fråga om säkerhetens beskaffenhet. Ett namn, vilket som helst, utöver gäldenärens, uppfyller ifrågavarande krav. Detta förhållande gör, att det mycket ofta förekommer, att där en bank lämnar ett företag kort förlagskredit, banken dessutom kräver och godtager borgen eller, där växelform användes, växelförpliktelse av personer, som icke i minsta mån kunna anses öka värdet av bankens fordran. Med tanke närmast på dylika fall, där fordringens säkerhet uteslutande bedömes efter säkerheten i den affärsrörelse eller den särskilda affärstransaktion, för vilken krediten användes, har kommittén upptagit en undantagsbestämmelse, varigenom det medges bank att under vissa villkor bevilja kredit, utan att särskild säkerhet ställes. Att dylik kredit endast bör få förekomma såsom kredit åt affärsidkare i och för rörelsen ligger i sakens natur. Vidare är det uppenbart, att fordran på särskild säkerhet endast bör eftergivnas i sådana fall, då det är fråga om ren förlagskredit av kortvarig natur. Vad härmed bör förstås beror av förhållandena inom den ifrågavarande näringsgrenen. Den omständigheten att kravet på särskilt ställd säkerhet uppgives, innebär icke ett uppgivande av det vid krediter av ifrågavarande slag i och för sig självklara kravet, att kredittagarens tillgångar skola innebära en fullgod säkerhet för fordringen. För denna skola således, låt vara indirekt, finnas reella värden såsom säkerhet, i allmänhet inköpta eller producerade för just de medel, som banken tillhandahållit. För att banken skall kunna anses hava fullgod säkerhet för den lämnade krediten måste banken i regel på något sätt kunna följa företagens ställning under den tid krediten äger bestånd, t. ex. genom periodiska rapporter eller annan liknande anordning.

Då det givetvis är av synnerlig vikt, att bankerna ej missbruka de medgivna undantagen från huvudregeln om särskild säkerhet för meddelade krediter, bör det vara en uppgift för bankinspektionen att tillse, att bankerna utöva sin rätt härutinnan på ett sätt, som kan anses stå i överensstämmelse med en sund bankpolitik.»

Inspektionen har ansett sig böra lämna förestående redogörelse för hit hörande lagstiftning på sparbanks- och affärsbanksväsendets områden och i det senare hänseendet beträffande lagstiftningens tillkomst i syfte att påvisa, dels att för såväl sparbanks- som affärsbanksväsendet i vårt land gäller och för övrigt alltid gällt såsom en huvudgrundsats, att kredit icke må beviljas, utan att säkerhet för krediten blivit ställd, dels ock att sparbankerna i fråga om säkerhetens beskaffenhet äro bundna av väsentligt strängare regler än affärsbankerna. Det bör emellertid härutinnan beaktas, att det förut åberopade undantaget från fordran på ställande av säkerhet, som medgavs genom 1933 års ändring i lagen om bankrörelse, å ena sidan, enligt vad bestämmelsens avfattning och förarbetena till densamma giva vid handen, icke innebär ett åsidosättande över huvudtaget av säkerhet för

krediten utan upprätthåller fordran på att sådan säkerhet skall prövas vara förefintlig i kredittagarens egna tillgångar, och å andra sidan är tillämpligt allenast då det är fråga om kortvarig kredit. Det vill synas, som om motionären skulle för sparbankerna åsyfta en kreditgivning, som i viss mån skulle kunna gå än längre än vad motsvarande bestämmelse i banklagen medger för affärsbankernas vidkommande.

En sådan kreditgivning, som motionären avser, fyller givetvis icke de fordringar på en sund sparbanksverksamhet, som den nu gällande sparbankslagen uppställt. Motionären har också låtit andra synpunkter vara avgörande vid framförande av sitt förslag. En så betydelsefull och ur principiell synpunkt djupgående ändring av sparbankslagens grundsatser, som den, vartill motionärens förslag sålunda syftat, bör enligt inspektionens förmenande icke företagas genom en isolerad lagstiftningsåtgärd. Den av motionären åsyftade utredningen synes därför böra anstå, tills en allmän översyn av sparbankslagen företages.

Styrelsen för Svenska sparbanksföreningen har anfört följande:

Vad angår motionen om ändring i visst avseende av gällande bestämmelser om sparbanks utlåningsrörelse finner styrelsen, med allt beaktande av de i motionen framförda synpunkterna, det dock vara förenat med vissa betänkligheter att för sparbankernas del bereda möjlighet till utlämnande av krediter utan annan säkerhet än den som kan ligga i den kreditsökandes personliga kvalifikationer.

En kreditgivning av det slag, motionären föreslår, skulle medföra, att sparbankerna bleve nödsakade att uppdelas sina kredittagare efter ett bedömande av deras personliga förmåga att fullgöra ingångna förpliktelser, något som ej sällan skulle kunna försätta sparbankernas styrelser i obehagliga situationer.

Även om styrelsen till fullo delar motionärens åsikt om förslaget ideella innebörd att arbetsamma, hederliga och pålitliga personer skola kunna erhålla lån utan borgen, får man dock icke förbise den misstämning, som kan uppstå bland de lånesökande, som måste åläggas att prestera borgen och vilka efter det nödvändiga urvalet från sparbankens sida lätt kunna komma att känna sig deklasserade.

Då i detta sammanhang till stöd för motionärens förslag kan erinras därom att enligt gällande lag affärsbankerna äga rätt att i vissa fall lämna kredit å blott ett namn, vill emellertid styrelsen framhålla, att denna affärsbankerna medgivna rätt dock vilar på helt andra förutsättningar än vad som för sparbankernas del skulle bli fallet med en liknande kreditgivning. Den kredit affärsbankerna kunna lämna utan särskild säkerhet är en kortvarig kredit, varjämte i detta sammanhang uppmärksamheten bör riktas därå att affärsbankerna på grund av sin organisation ha en helt annan förmåga att bedöma av dem finansierade kunder samt om dylik tillfällig kredit kan lämnas utan säkerhet.

Styrelsen tillåter sig för övrigt ifrågasätta, om behov verkligen förefinnes för en låneform som den föreslagna. Enligt styrelsens erfarenhet torde för personer med de kvalifikationer, som fordras för att komma i åtnjutande av vad motionären kallar »personkredit» vanligen icke föreligga några som helst svårigheter att skaffa borgen. En för ordentlighet och ekonomisk vederhäftighet känd person kan vanligen utan olägenhet anskaffa erforderlig borgen under det att enligt vad erfarenheten giver vid handen mindre ordentliga personer esomoftast uppvisa mindre goda borgensnamn.

Styrelsen anser sig i detta sammanhang böra erinra därom att i högst få länder sparbankerna hava större frihet i fråga om placeringsmöjligheter än den som vår sparbankslag medgiver, och såvitt styrelsen kunnat inhämta äro erfarenheterna från de länder, där större frihet lämnats i detta hänseende, ej ägnade att mana till efterföljd, i följd varav enligt styrelsens mening vid ett övervägande av frågan om en utvidgning av utlåningsmöjligheterna försiktighet är av nöden.

Även om styrelsen finner motionens syfte beaktansvärt, anser styrelsen frågan om en lagändring i förevarande avseende för tidigt väckt och skulle styrelsen för sin del vilja framhålla lämpligheten av att innan detta spörsmål upptages till omprövning erfarenheterna från de av riksdagen beslutade bosättningslånen avvaktas. Styrelsen anser förty att motionen för närvarande icke bör föranleda till lagändring.

Utskottet delar motionärens uppfattning därom, att det vore önskvärt, *Utskottet.* att tillfälle kunde beredas arbetsamma, hederliga och pålitliga personer att genom sparbankerna erhålla lån utan borgen. Syftet med motionärens förslag måste också enligt utskottets mening anses vara beaktansvärt, särskilt i betraktande av förslaget starkt framträdande ideella innebörd. Å andra sidan bör emellertid beaktas, att såsom sparbanksinspektionen framhållit, ett genomförande av motionärens förslag skulle innebära en ur principiell synpunkt djupgående ändring av en av de grundsatser, på vilka vårt sparbanksväsende uppbyggts, nämligen att kredit till enskilda personer må av sparbank beviljas allenast mot fullgod säkerhet av pant eller borgen. Med hänsyn härtill måste utskottet ställa sig betänksamt mot förslaget. Enligt utskottets mening är det dessutom i hög grad tveksamt, huruvida en låneform av den art, som i motionen ifrågasättes, skulle kunna bliva av nämnvärd praktisk betydelse för tillgodoseende genom sparbankernas försorg av ett legitimt lånebehov, som ej kan fyllas genom redan förefintliga kreditmöjligheter. Det måste nämligen förutsättas, att sparbanksstyrelserna, vilka i sin utlåningsverksamhet hava att med hänsyn till insättarna tillse, att lånesäkerheten är i möjligaste mån betryggande, måste iakttaga särskild försiktighet vid beviljande av personkredit utan borgen, vilken kredit väl får anses vara förenad med jämförelsevis stor förlustrisk. Härtill komma de svårigheter och olägenheter, vilka på sätt styrelsen för svenska sparbanksföreningen påvisat torde komma att uppstå i tillämpningen av den föreslagna låneformen. På grund av vad nu anförts anser sig utskottet icke kunna förorda någon åtgärd i motionens syfte och får därför hemställa,

att förevarande motion II: 3 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 14 april 1939.

På bankoutskottets vägnar:

HARALD ÅKERBERG.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar Åkerberg, Ehrnberg*, Friggeråker, Sandén, Holmström, Nilsson i Mölndal och Sundvik;

från andra kammaren: herrar Holmgren, Lovén, Paulsen, Andersson i Falkenberg, K. A. Westman, Gustavson i Västerås, Osberg och Svedman.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr Paulsen, som ansett att utskottets yttrande och hemställan bort hava följande lydelse:

»Utskottet delar motionärens uppfattning därom, att det vore önskvärt, att tillfälle kunde beredas arbetsamma, hederliga och pålitliga personer att genom sparbankerna erhålla lån utan borgen. Syftet med motionärens förslag måste också enligt utskottets mening anses vara beaktansvärt, särskilt i betraktande av förslaget starkt framträdande ideella innebörd. Å andra sidan bör emellertid beaktas, att såsom sparbanksinspektionen framhållit, ett genomförande av motionärens förslag skulle innebära en ur principiell synpunkt djupgående ändring av en av de grundsatser, på vilka vårt sparbanksväsende uppbyggt, nämligen att kredit till enskilda personer må av sparbank beviljas allenast mot fullgod säkerhet av pant eller borgen. Den betänksamhet, som man med anledning härav kan hysa mot förslaget, torde emellertid väsentligt minskas med hänsyn till att den ifrågasatta utlåningen skulle begränsas till att omfatta högst viss del av sparbankens fonder. Även i andra hänseenden torde det vara möjligt att förhindra, att den nya låneformen skulle medföra ogynnsamma verkningar på sparbankernas soliditet. På grund härav och i betraktande av vad i motionen anförts synes enligt utskottets mening det väckta förslaget böra göras till föremål för närmare utredning genom Kungl. Maj:ts försorg.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen, i anledning av förevarande motion II: 3, må besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag i fråga om rätt för sparbanker att utlämna krediter utan annan säkerhet än den, som kan ligga i den creditsökandes personliga kvalifikationer.»